

Studia Generalia 2009

TAITEIDEN KOHTAAMINEN

Helsingin yliopisto 19.2.2009, Porthania (Yliopistonkatu 3), klo 17.00–19.00

TAITEEN TARKOITUS JA PÄÄMÄÄRÄT

Dosentti Jaana Toivari-Viitala

Faaraot, taide ja valta

Muinaisegyptiläinen valtio syntyi asteittain. Asutus- ja muiden aineellisten löytöjen valossa pohjoisegyptiläisissä yhteisöissä asukkaat olivat esihistoriallisella kaudella suhteellisen tasavertaisia, eteläisen osittain kaupunkilaistuneen väestön eläessä tuolloin jo ankaran sosiaalisen arvojärjestelmän puitteissa. Egyptistä löydettyssä vanhimmassa kaupungissa, Hierakonpoliissa (Nekhenissä), toimi jo 3600-luvulla eaa. olutpanimo, joka tuotti noin 1350 litraa olutta päivittäin sekä suuri saviastioiden tuotantolaitos. Kaupungin keskustan liepeillä sijaitsevat hautausmaa-alueet jakautuivat sosiaalisen hierarkian mukaan. Eliitti eli ikuista tuonpuoleista elämäänsä huomattavien hautalahjojen ympäröimänä kaukana muusta väestöstä. Nämä aikuiset ja lapset olivat jo maan päällä eläessään olleet etuoikeutettuja, lähes jumalan kaltaisia yksilöitä. Avuksi heidän mittavien omaisuuksien hallinnoimiseen ja omistajuuden ilmaisemiseen syntyi kirjoitustaito. 1990-luvun arkeologisten löytöjen valossa muinaisegyptiläinen kirjoitus ei ole lainautunut Mesopotamiasta. Se syntyi Egyptin maaperällä itsenäisesti. Vanhimmat löytyneet egyptiläiset kirjoitukset ovat noin 5500 vuotta vanhoja. Kirjoitus oli aluksi pelkkä kuva, sitten sarja kuvia. Tämän jälkeen tietyistä kuvista kehittyi kirjoitusmerkkejä. Ne kuitenkin säilyttivät kuvallisen muotonsa ja kiinteän sidoksensa muihin kuva-aiheisiin. Muinaisegyptiläisessä taiteessa kuva ja teksti muodostavat näin ollen aina eheän kokonaisuuden, jossa teksti ja kuva täydentävät toisiaan.

Eteläiselle Egyptille ominainen kulttuurin asteittainen leviäminen pohjoiseen 4000–3000 eaa. oli osittain rauhanomaista, osittain vähemmän rauhanomaista. Kuvien ja kuvakirjoitusten avulla kanssaihmisille ja jumalille kerrottiin paikallisten mahtimiesten jumalaisesta olemuksesta, heidän saavuttamistaan voitoista ja muista merkkiteoista. Kiveen, keramiikkaan ja muihin materiaaleihin ikuistettujen kuvausten avulla ylläpidettiin ja vahvistettiin eteläisestä Egyptistä tulleita käsityksiä yhteiskunnan valtarakenteista. Lopulta koko Egypti oli yhden perheen hallinnassa, jonka lähipiirin muodostivat perheen valtaan nousua tukeneet tahot. Kuvataide ja arkkitehtuuri sai toimia poliittis-teologisen valtionideologian luomisen, vahvistamisen ja ylläpitämisen välineenä. Pohjoiselle kulttuurille ominaiset piirteet eivät kuitenkaan hävinneet kokonaan. Jumalkuningas, faarao, oli hallitseva maata, joka oli jaettu kahteen osaan; hän oli Nesu-bity, Ylä- ja Ala-Egyptin hallitsija.

Taide ja arkkitehtuuri muodostivat tärkeimmät kanavat, joiden kautta muinaisen Egyptin hallitsijat vahvistivat valta-asemaansa ja pyrkivät juurruttamaan uusia poliittisia ja uskonnollisia suuntauksia kansansa keskuuteen. Taide oli myös tärkein investointikohde valtion ja yksilöiden varoille. Temppeilit, muut monumentit ja haudat maalauksineen kertoivat rakennuttajansa asemasta ja uroteoista. Ne säilyisivät ikuisesti ja takaisivat rakennuttajilleen ikuisen onnellisen elämän. Taiteen merkityksestä kertoo myös se, että kanonisen taiteen säännöt katsottiin jumalten laatimiksi.

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.
Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.
Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa.
Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www.sivuilla www.helsinki.fi/vst.